

АРГУМЕНТИ ЗА И ПРОТИВ ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯТА – ЧАСТ 2 (ПРОТИВ)

Стоян Спахийев
st2022@mail.bg

Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“
Ул. Гео Милев 158, София 1574
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

***Ключови думи:** либерализация, свободна търговия, сравнително предимство, протекционизъм, субсидии, търговски бариери*

***Резюме:** Икономическите аргументи против либерализацията са задушаването на останалите сектори извън добива на суровини (за страни богати на залежи) и секторите със сравнителни предимства, увеличението на транспорта и други неблагоприятни за природата или населението влияния. Морален аргумент против свободната търговия е лишаването на бъдещите поколения на дадена страна от ресурси, които биват изнасяни с цел краткосрочна печалба. Социополитическите аргументи против либерализацията са комерсиализацията или изчезването на местната култура, зависимостта от чужди субекти за осигуряването на основни стоки или услуги, рискът от подсилване на държава, която ще предприеме враждебни действия.*

В част 1 са разгледани аргументите за либерализацията.

ВЪВЕДЕНИЕ

Голяма част от противоречията по отношение на свободната търговия са чисто семантични в зависимост от смисъла, който дадено правителство или организация влага в понятието. В други случаи недоволството на определени обществени групи се дължи на детайлите в конкретно споразумение и не би било насочено към концепцията за „свободна търговия“ като цяло ако съответната страна сключва и по-изгодни споразумения. В много случаи обаче силно изразената протекционистична политика на развитите страни води до това, че в обществото на развиващите се партньори се създава усещането, че „всички“ такива споразумения се сключват под натиск и целят единствено доминация над младшия партньор.

ИКОНОМИЧЕСКИ АРГУМЕНТИ

Свободната търговия със суровини силно забавя развитието. През 20-ти век си проличава, че специализацията в износа на суровини води до стагнация на останалите сектори на икономиката и ограничава развитието им. Повечето африкански и арабски държави, които са богати на природни ресурси, се развиват по-бавно от тези, които нямат такива. Често пъти това се дължи на корумпираните и недемократични

правителства, които използват получените средства за да засилят властта си и за лично обогатяване. Откриването на природни богатства в развитите страни също може да има негативни ефекти като значително повишение на ценовото равнище или т.н. „Холандска болест“.

В следствие на търговията се увеличава транспортната дейност, но тъй като в крайната стойност на продукта са включени и транспортните разходи, за потребителят просто е по-изгодно да купи стоката с по-ниска крайна цена. Въпреки това, според някои еколози, екологичните щети нанесени от увеличената транспортна дейност имат по-голямо значение от икономическата полза. Другото основно икономическо предимство на свободната търговия също се оспорва от някои еколози – увеличаването на общия обем продукция в следствие на специализацията и оптималното използване на ресурсите според тях единствено води до по-бързото изчерпване на ресурсите на Земята. Някои икономисти обаче са на мнение, че напротив – ресурсите биха се изчерпвали със същата скорост, но по-неефективното им използване (при липса на свободна търговия) ще доведе или до по-бедни общества (тъй като ще се разпределя по-малко продукция като цяло) или за да се запази настоящия стандарт ще трябва да се намали броя на хората, които си разделят продуктите – т.е. намаляване на раждаемостта, което е неприемливо за повечето хора.

Някои икономисти смятат, че независимо от загубата на ефективност за обществото правителствата трябва да защитават „избрани“ местните производители дотогава докато станат конкурентноспособни в глобален мащаб (т.н. „проходящи индустрии“). Опонентите на тази теория изтъкват, че е изключително трудно едно правителство да направи правилен избор коя индустрия е перспективна в дългосрочен план. Освен това съществува риск защитаваните индустрии да започнат да стагнират в изкуствено създаденото монополно положение, вместо да се развиват динамично и да догонят световните лидери.

В практиката на WTO са залегнали механизми за защита на интелектуалната собственост (медицински формули, запазени марки, софтуер, развлекателни продукти). Критиците на свободната търговия изтъкват това като ограничаване на достъпа на бедното население в развиващите се страни до съответните продукти (най-вече в областта на лекарствата), тъй като за една развиваща се страна, която се съгласява да преустанови производството на несанкционирани дубликати на съответните продукти резултатът е, че цената тези продукти се покачва значително.

Някои хора в развиващите се страни смятат, че веднъж допуснати на вътрешния пазар мултинационалните корпорации ще използват ресурсите и опита си за да повлияят на управляващите в свой интерес, който не е задължително да съвпада с интереса на местното население.

Критиците на свободната търговия смятат, че тя е от полза само за по-богатите в дадена страна защото: те имат финансова възможност да си купят акции от корпорациите, чиято стойност ще се повиши с подобряване на ефективността в следствие на свободната търговия; обединяването на пазарите в един глобален пазар и поглъщането на местни компании от международните гиганти концентрира благосъстоянието в по-малко на брой корпорации; ниско платените длъжности се заменят по-лесно в следствие на свободната търговия в сравнение с високоплатените. Последният аргумент през 21-ви век вече не е актуален, тъй като с развитието на технологиите замаяната на високоплатените специалисти струва доста по-малко от тази на нископлатените – преместването на една фабрика е свързано с големи капиталовложения в чуждата страна, докато един център за обработка на данни или екип разработчици могат да се свързват с централата бързо и лесно посредством съвременните комуникационни технологии.

Увеличението именно на тези премествания на дейности (независимо дали ниско- или високоплатени) от своя страна води до критика в „изпращащата“ (обикновено развитата) страна – най-честите притеснения са за това, че страната „приемник“ прилага доста по-ниски стандарти за защита на околната среда, за защита на работниците и т.н. поради което разходите намаляват, но негативните ефекти се увеличават. Свободната търговия измества властта от правителствата към корпорациите, което според антиглобалистите е заплаха за демокрацията, а според авторитарните режими – за тоталитарните форми на управление. Възможността за преместване на производствени и обслужващи дейности е предпоставка и за „състезание за най-ниски разходи“, което води до намаляване на заплатите и на изискванията за защита на околната среда и на работниците както в развитите така и в развиващите се страни. Затова някои търговски блокове се стремят в своите споразумения за свободна търговия изрично да бъдат упоменати минимално допустимите стандарти в областта на околната среда и безопасния труд, така че да не стигнат до неприемливо ниво.

Според някои критици на свободната търговия два от основните фактори за сравнителните предимства между страните са наличния капитал и работна сила. Според тях ако движението на капитал и работна сила е свободно, то наличието им ще е еднакво за всички и сравнителните предимства ще отстъпят пред абсолютните (при които от търговията извлича ползи главно страната с по-добри условия). Тази теория обаче се оборва както от съвременните модели (при които сравнителните предимства се дължат на много повече фактори) така и от първоначалната идея за сравнително предимство, при която акцентът е по-скоро върху природните и географски дадености, а не върху капитала и работната сила.

Според критиците на свободната търговия при нея икономическа криза в една държава може да окаже съществено влияние и върху останалите и дори целия свят. От друга страна колкото по-голям е един пазар толкова по-голяма възможност за абсорбиране на негативни ефекти има той – затова един глобален пазар е много по-трудно да влезе в криза в сравнение с този на една малка страна.

Като друг отрицателен ефект от свободната търговия се изтъква очакваната тясна специализация в областите на сравнително предимство. Един евентуален спад на търсенето на тези продукти би довел до мъчително пренастройване, което би се извършило по-лесно при наличието на по-разнообразни производства. Въпросът е дали ползите от дотогавашното използване на сравнителното предимство са по-големи от загубите при пренастройката както и в зависимост от момента на настъпване на събитието – дали е редно да се повиши жизненият стандарт за едно поколение с риск в бъдещето да се наложи наследниците му да понесат загубите на пренастройката.

МОРАЛНИ АРГУМЕНТИ

Моралният аргумент в полза на свободната търговия, който се основава на намаляването на вероятността за започване на военни действия поради осигурения достъп до ресурси за всички страни получава съвсем друго тълкуване когато става въпрос за ресурс ограничен в световен мащаб. Според критиците на свободната търговия в този случай за страната, която все още притежава от него, е по-добре да не разрешава свободния износ, а да запази ресурса за собствена консумация и за бъдещите поколения. Проблемът в случая се състои в това, че отказа за износ на толкова нужен ресурс най-вероятно рано или късно ще доведе до война за придобиването му от някоя друга страна.

СОЦИОПОЛИТИЧЕСКИ АРГУМЕНТИ

Според критиците на свободната търговия обогатяването на културата като следствие на увеличениния обмен на идеи между хората може и да е положително в един идеален свят, но поради съществуващите неравенства както и несъвършенствата на хората е по-вероятно свободната търговия да доведе до цялостното изчезване на някои култури или тяхното изпразване от смисъл и комерсиализиране. Освен обменът на стоки свързани с културата свободната търговия води до изменения в структурата на обществото и като способства за индустриализирането на страните, преместването на хората от селото към града, увеличаването на интензивността и механизацията на селското стопанство и съответно разрушаването на традиционния начин на живот на хората замествайки го с урбанизирания градски живот.

Според дискредитираната Теория на Зависимостта бившите колониални сили продължават да използват специализацията на бившите си колонии в извличането на суровини с цел да ги задържат по своята неформална власт. Според теорията колониалните сили използват финансовите си ресурси и възможността да избират измежду множество доставчици на суровини като действат олигополистично спрямо бившите колонии като не им оставят избор откъде да си осигурят индустриалните стоки, от които се нуждаят. Теорията обаче остава недоказана докато редица бивши колонии бележат значителен икономически растеж и индустриално развитие.

Според някои политически анализатори свободната търговия крие редица рискове за националната сигурност: зависимост от вносни хранителни продукти и пълна зависимост от внос на определен продукт, който би могъл да бъде и местно производство – естествено подобни зависимости могат да окажат съществено значение единствено ако на съответната страна са наложени санкции от всички останали, т.е. да няма продавач склонен да продава. Аналогично въздействие има и изнасянето на високотехнологични работни места – би могло да се стигне до това съответната държава да разчита изцяло на базирани в чужбина работници за голяма част от комуникационната си инфраструктура. Съществен риск произтича и от това, че свободната търговия може да снабди някой потенциален враг със съвременни технологии, които да се използват за изработката на оръжия (или индиректно да подпомагат военната дейност) – затова и повечето споразумения за свободна търговия не включват тези продукти и технологии. Свободната търговия способства за изравняване на световното богатство, индустриализираност и продуктивност. По този начин понастоящем по-слаби в икономическо и съответно военно отношение страни биха се изравнили с най-силните в момента и затова се разглеждат от някои анализатори като потенциални врагове.

Основен показател при „състезанието за най-ниски разходи“ е нормативната уредба в дадена страна. От гледна точка получаване на максимална печалба необходимите условия са следните: минимум защита на околната среда и на работниците, малки или нулеви данъци, стабилна защита на правото на собственост, минимални и предвидими промени в законодателството и спазване на законите от правителството. Първото и второто условие са характерни за страни със слаби правителствени структури докато третото и четвъртото напротив – за страни с добре развито разделение на властите и съдебни традиции. Като цяло консенсусът сред анализаторите е, че щом корпорациите не могат да намерят място, където да са изпълнени и четирите условия те ще се насочат натам, където са изпълнени последните две защото като цяло те оказват по-голямо въздействие на бизнеса. Свободната търговия неминуемо ще доведе до уеднаквяване и на стандартите за защита на околната среда и на работниците като е важно да се избягват и двете крайности – пълната им липса в някои от развиващите се страни (което води до необратими щети

върху природата и до нечовешко отношение с нископлатените работници) и прекаленото фокусиране върху тях в някои развити страни (при което от едно ниво нагоре допълнителните ползи са многократно по-малки от негативните ефекти за бизнеса и съответно резултатът е стагнация на икономиката).

Свободното движение на капитали увеличава възможностите за законно и незаконно избягване на данъчното облагане или намаляване на стойността на платените данъци.

Свободната търговия води до по-голяма нестабилност на микрониво – хората трябва по-често да сменят професиите си, да се местят и т.н. Някои групи хора, страни и професии са по-податливи на промени от други, но стабилността намалява за всички (т.е. „средата е динамична“). Според критиците на свободната търговия този стрес се отразява негативно на хората и според тях освен размера на материалните блага трябва да се отчита и стресът съпроводен с придобиването им и да се намери балансиран вариант на развитие.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Стефанов, Ст.Ф. „Международна икономика“, София, 2001

ARGUMENTS FOR AND AGAINST LIBERALIZATION – PART 2 (AGAINST)

Stoyan Spahiev
st2022@mail.bg

Todor Kableshkov University of Transport
158 Geo Milev Str., Sofia
THE REPUBLIC OF BULGARIA

Key words: *liberalization, free trade, comparative advantage, protectionism, subsidies, trade barriers*

Abstract: *The economic arguments against liberalization are the restricting of non-raw materials sectors (for resource-rich countries) and of other sectors outside those with comparative advantage, the increase of transport and other adverse effects for the environment and population. Moral argument against liberalization is the depriving of future generations from certain resources that are being exported for short term profit. The sociopolitical arguments against liberalization are the commercialization or elimination of local culture, the dependency on foreign suppliers for the delivery of main goods and services, the risk of strengthening via trade of the potential future enemy state.*

In part 2 are evaluated the arguments against liberalization.